

Alguns aspectes de la indústria tèxtil canetenca

8a part (del 1924 al 1936)

Joan Ballart Clos

El període que avui veurem va de l'any 1924 fins el 1936. Es tracta d'uns anys convulsos, agitats i amb unes tensions socials tan fortes que semblava que havien de fer saltar guspires per qualsevol causa i en qualsevol moment.

Políticament començava el període a finals de 1923, amb el «pronunciamento» del general Primo de Rivera que instaurava la Dictadura, el que va portar la dissolució de la Mancomunitat de Catalunya, la retallada de llibertats durant set anys i la solució d'alguns

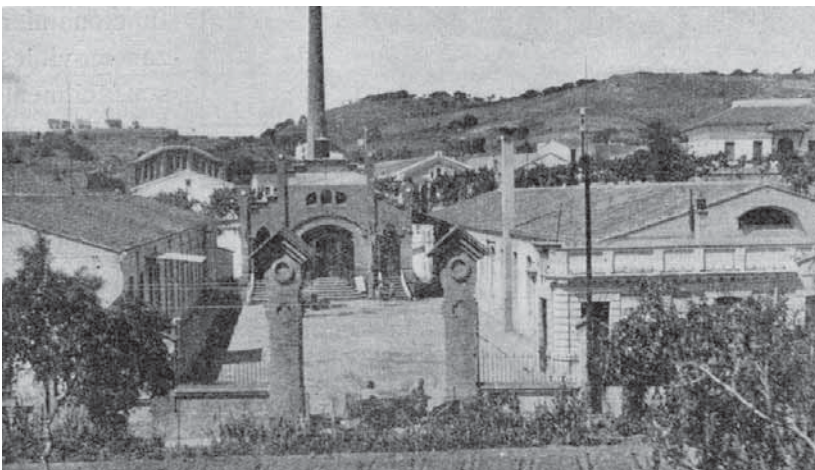
problemes com la guerra del Marroc, però que va contribuir a agreujar moltes altres qüestions, com la conflictivitat social i laboral.

Després va venir l'any 1930 amb la caiguda de la Dictadura, el 1931 amb la proclamació de la República i seguidament, arribava la crisi mundial que havia començat als Estats Units el 1929. L'atur es va fer l'amo de grans extensions del territori espanyol com mai s'havia vist. Pel moment, l'atur va afectar als grans latifundis (en aquell temps, Espanya era un país amb una estructura bàsicament agrària latifundista). Altres sectors afectats per la crisi varen ser els de la construcció i la mineria, mentre que la indústria transformadora, localitzada a la perifèria de l'Estat, va patir la crisi amb menys intensitat.

Canet, amb un sector primari format per pagesos i pescadors treballant la majoria per compte propi i un sector secundari format per un gran nombre d'indústries tèxtils petites i mitjanes, a més de molts tallers auxiliars, no va resultar massa afectat per la crisi, amb l'excepció de la construcció.

Vista de la fàbrica Floris i Busquets

Fàbrica de Joan Carbonell i Paloma

Va venir el 1934 amb la seva Revolució d'octubre i el 1935 amb els preparatius de les conspiracions per part de quasi tots els partits polítics, tant de dretes com d'esquerres. Amb aquest ambient enrarit, farcit de vagues i atemptats, tot barrejat amb l'estat de crisi econòmica latent des del 1931, no és estrany que la situació acabés fatalment el 1936 amb l'esclat de la guerra civil.

Aquesta era la situació general que dominava els anys que tractarem d'analitzar. Per la nostra part ens limitarem a veure l'evolució que va seguir la indústria canetenca, sense pretendre entrar en les circumstàncies socials i polítiques que van conduir al gran daltabaix que va venir després.

La millor font d'informació sobre la situació de les indústries canetenques, ens la dona les Matrícules d'aquells anys, tot i les mancances que presenten, com ja s'ha comentat en anteriors ocasions.

A tenir en compte que les Matrícules de cada any, s'aproven per l'Alcaldia a finals de l'any anterior, per tal de ser aplicades l'any següent. D'aquesta manera ens assegurem que la Matrícula de 1936 no està condicionada pels desgraciats successos d'aquell any.

Els teixits a la plana

Anem a començar amb el sector dels teixits a la plana, del que hem preparat els quadres dels anys 1925, 1928, 1933 i 1936 com a representatius:

A la vista de les dades dels quadres 11 al 14 queda evidenciada la crisi d'aquest sector que havia estat el més representatiu del Canet del segle XIX. Entre el 1925 i el 1928 hi ha una certa remuntada però no té continuïtat. El 1925 quedaven 3 fabricants en actiu, contra els 10 que hi havia el 1901. Els pocs que quedaven han de fer front a dificultats creixents i així trobem que el 1930 plega el que llavors era el número u del sector, en Rossendo Peitx, mentre els altres van minvant la quantitat de maquinària en actiu.

El 1919, Maynou havia traslladat la fàbrica del carrer Vall al local de la riera Lledoners on a finals del segle XIX havia estat l'antiga fàbrica dels seus parents els Mataró (can Martri).

Quadre núm. 11 Teixits a la plana. Matrícula any 1925

Fabricant	Adreça	Telers	Altres activitats	Contribució
Rosendo Peitx i Cia	R. Pinar, 14	72	---	4279 pts
Garcia, Llauger i Cia	Carretera	43	Filatura	3369 "
Josep Maynou Misser	R. Lledoners	34	---	2012 "
3 fabricants	Totals	149	---	9660 pts

Quadre núm. 12 Teixits a la plana. Matrícula any 1928

Fabricant	Adreça	Telers	Altres activitats	Contribució
Rosendo Peitx i Cia	R. Pinar, 14	82	---	5877 pts
Garcia, Llauger i Cia	Carretera	34	Filatura	4016 "
Josep Maynou Misser	R. Lledoners	44	Filatura	3548 "
3 fabricants	Totals	160	---	13441 pts

Quadre núm. 13 Teixits a la plana. Matrícula any 1933

Fabricant	Adreça	Telers	Altres activitats	Contribució
Josep Maynou Misser	R. Lledoners, 96	48	Filatura	4377 pts
Garcia, Llauger i Cia	Carretera Barna, 49	34	---	2697 "
Joaquim Planas Cuquet	Carretera Barna, 49	11	---	872 "
3 fabricants	Totals	93	---	7946 pts

Quadre núm. 14 Teixits a la plana. Matrícula any 1936

Fabricant	Adreça	Telers	Altres activitats	Contribució
Joaquim Planas Cuquet	Carretera Barna, 49	39	---	3093 pts
Josep M ^a Maynou Mataró	R. Lledoners, 96	36	---	2959 "
Garcia, Llauger i Cia	Carretera Barna, 49	2	---	159 "
3 fabricants	Totals	77	---	6211 pts

L'empresa Garcia, Llauger i Cia segueix la davallada. El 1924, el soci majoritari en Pere Llauger Busquets ven la central elèctrica a Energia Elèctrica de Catalunya, després d'uns intents infructuosos de vendre-la a l'Associació de Fabricants de Canet. Cap el 1930 tanca la secció

de filatura, mentre que de la part més important de l'empresa, la fabricació de lones, se'n fa càrrec el seu cunyat en Joaquim Planas Cuquet. Per la seva part, l'antic soci en Josep Garcia Soler, del que encara hi consta el cognom a la raó social, ja fa anys que no compta per res.

Els teixits de punt

Passarem ara a veure la evolució del sector del gènere de punt, tenint en compte que per no fer l'article massa prolix i a la vista de la gran quantitat d'empreses que es troben, hem optat per limitar els quadres als anys 1925 i 1936, que hem considerat com a més representatius del període:

Quadre núm. 15 Teixits de punt. Matricula any 1925

Fabricant	Adreça fàbrica	Circulars	Rectes, cottons	Tricotoses	Total telers	Màq. auxili.	Contribució
J. Romagosa Stat. en C *	Carretera	134*	20*	--	154*	sí	10736 pts*
Fills de Joan Carbonell	R. Lledoners	99	27	--	126	sí	8004 "
Francesc X. Serra	R. Pinar, 12	--	25	11	36	sí	3954 "
Ramon Cadellans S en C	C, St. Jaume, 35	12	8	--	20	sí	2075 "
Floris i Busquets	R. Gavarra	--	14	3	17	sí	1896 "
Josep Tenas Stat en Cta.	C. Església, 1	42	6	1	49	no	1828 "
Torros i Sagristà	R. Gavarra, 8	5	13	--	18	no	1450 "
Martí i Vidal	C. d'en Mora	3	3	1	7	sí	1090 "
Vda. Joan Campins Martí	C. Església, 1	19	--	--	19	sí	903 "
Martí Rodon Goday	R. Buscarons, 93	25	--	--	25	sí	841 "
Joan Dulzat i Cia	Carretera	5	8	2	15	no	800 "
Josep Fors Vidal	C. St. Joan	12	6	--	18	sí	681 "
Filles de Pau Fàbregas	R. Lledoners	5	7	1	13	no	442 "
Pelegrín Cortés	St Jaume , 35	1	--	1	2	no	377 "
Torros i Lloveras	Alba, 9	5	--	--	5	no	375 "
Josep Boter	St Jaume , 35	3	2	--	5	no	344 "
Antoni Torrent Saurí	Xaró Alt	2	--	1	3	no	338 "
Quirze Ferrer S. en C.	R. Gavarra	--	4	1	5	no	306 "
Llogari Masvidal	Església, 22	--	--	6	6	no	268 "
Miquel Briera Font	Caldeta Alta, 7	4	1	--	5	no	268 "
Jaume Espàrrrech Fors	Alba, 7	7	--	--	7	no	229 "
Josep Ribas Soler	C. Abell Alt, 16	7	--	--	7	no	229 "
Joan Xumetra	St. Isidre, 4	1	2	--	3	no	221 "
Josep Torros Gil	R. Lledoners, 10	2	3	--	5	no	201 "
Francesc Vilà Sitjes	Carretera	6	--	--	6	no	196 "
Bonaventura Espriu	R. Buscarons, 48	1	1	--	2	no	162 "
Ferran Valls Barrera	R. Lledoners, 60	2	1	--	3	no	145 "
Joan Tenas Pujadas	Sma. Trinitat, 22	4	--	--	4	no	131 "
Josep Ruiz Casamitjana	R. Gavarra, 4	4	--	--	4	no	131 "
Antoni Armadà	R. Pinar, 5	3	--	--	3	no	126 "
Josep Martí Soler	Sma. Trinitat, 38	--	2	1	3	no	110 "
Josep M ^a Carbonell Sans	R. Buscarons, 97	--	4	--	4	no	99 "
Josep Paratje Pla	C. Abell Alt, 43	3	--	--	3	no	98 "
Josep Cruañas Feliu	R. Buscarons, 91	3	--	--	3	no	98 "
Francesc Galán	R. Gavarra, 9	--	4	--	4	no	75 "
Josep Vaquer Gras	R. Lledoners, 11	2	--	--	2	no	65 "
Amadeu Roca Ayet	R. Buscarons, 9	2	--	--	2	no	65 "
Salvador Alsina Alié	R. Lledoners, 12	2	--	--	2	no	65 "
Joaquim Ramon Goday	Carretera	2	--	--	2	no	65 "
Vicenç Puigvert Oms	C. Rectoria, 6	2	--	--	2	no	52 "
40 fabricants	Totals	429	161	29	619	--	39539 pts

(*) En el cas de J. Romagosa, aquestes dades són les corresponents a l'any 1923, com expliquem més endavant

Quadre núm. 16 **Teixits de punt. Matricula any 1936**

Fabricant	Adreça fàbrica	Circu- lars	¹⁾ Rectes cottons (metres fontura)	¹⁾ Trico- toses (metres fontura)	Màq. auxi- liar	Contri- bució
J. Romagosa Stat. en C ²	Carretera	134	65,22 m	--	sí	10736 pts
Isidre Jover i Cia	R. Pinar, 12	--	80,52 m	40,84 m	sí	9444 pts
Joan Carbonell Reverter ³	R. Lledoners	34	61,93 m	--	sí	6730 pts
Joaquim Carbonell Reverter ³	P. Misericòrdia					
Josep Tenas Stat en Cta. ⁴	Ll. Domènech 12	55	43,96 m	2,16 m	sí	6117 "
Manufactures Fors S.A. ⁵	P. Misericòrdia, 5	38	28,24 m	4,11 m	sí	4103 "
Josep Sagristà Colomer	R. Gavarra, 8	16	33,08 m	2,30 m	sí	3168 "
Joan Jover Llauger i Cía	C. Ravalet, 1	3	30,24 m	--	sí	2282 "
Joan Rodon Vaquer	R. Buscarons, 60	20	14,43 m	--	sí	2223 "
Joan Xumetra Vall·llosera	R. Pinar, 18	--	16,64 m	9,06 m	sí	2124 "
Quirze Ferrer S. en C.	R. Gavarra	1	31,20 m	--	sí	2109 "
Manuel Maillo Ramos	C. Ample, 37	6	14,78 m	2,56 m	sí	1412 "
Josep M ^a Cartañà Miró	C. Xaró Alt, 1	--	19,68 m	--	sí	1340 "
Succ. de Floris i Busquets	R. Gavarra, 2	--	18,98 m	1,80 m	sí	1224 "
Josep Martí Campins	C. Abell Baix 31	2	--	--	sí	968 "
Francesc Vilà Sitjes	Carretera Barna 4	--	15,84 m	--	sí	962 "
Jaume Espàrrrech Fors	Alba, 7	--	15,88 m	--	sí	933 "
Joan Casellas Roca	R. Lledoners, 31	4	--	--	sí	697 "
Víctor Ribas Xiqués	R. Lledoners, 54	--	11,88 m	--	no	678 "
Bonaventura Espriu	Ll. Domènech, 6	3	3,78 m	2,34 m	no	572 "
Marià Xalabarder Torrent	C. St. Joan, 20	4	--	1,90 m	sí	480 "
Fèlix Masvidal Vaquer	Església, 22	2	--	2,55 m	sí	427 "
Emili Feliu Fors	C. Abell Baix, 29	6	0,96 m	--	no	317 "
Antoni Lloveras Domènec	Carretera Barna 8	--	--	3,95 m	no	251 "
Narcís Xumetra Expòsito	C. Xaró Baix, 8	--	2,32 m	0,90 m	sí	244 "
Josep Boher Fabregà	Mas Ramonet, 11	--	2,34 m	--	sí	197 "
Manuel Record Ullió	C. Caldeta, 7	--	1,84 m	--	no	105 "
Trinitat Banchs Vivó	Carretera Barna 4	2	--	--	no	89 "
28 fabricants	Totals	330	513,74 m	74,47 m	--	59932 pts

¹⁾ Els rectes, els cottons i les tricotoses no consten a la Matricula com a unitats, sinó que cotitzen per la llargada de fontures. Es tracta d'un sistema lògic per la contribució, però que ens impedeix de fer la suma de telers com havíem presentat en anys anteriors.

²⁾ En el cas de J. Romagosa, no consten les dades de 1936 i donem les de 1923, tal com expliquem més endavant.

³⁾ En el cas dels germans Carbonell, tampoc coneixem les dades del 1936 i donem les del 1933 que són les disponibles. Suposem que aquesta mancança és un cas semblant al de Romagosa i la cotització es devia fer a Barcelona..

⁴⁾ A Josep Tenas S en C. li hem sumat els tres telers rectes que estaven a nom dels seus socis Alfonso i Arimon i que estaven al seu mateix local del carrer Lluís Domènech.

⁵⁾ A Manufactures Fors S.A. li hem sumat els telers que constaven com a particulars d'en Josep Fors i Vidal i els de l'altre soci, els Bofill. Tots aquests telers estaven junts en el local social.

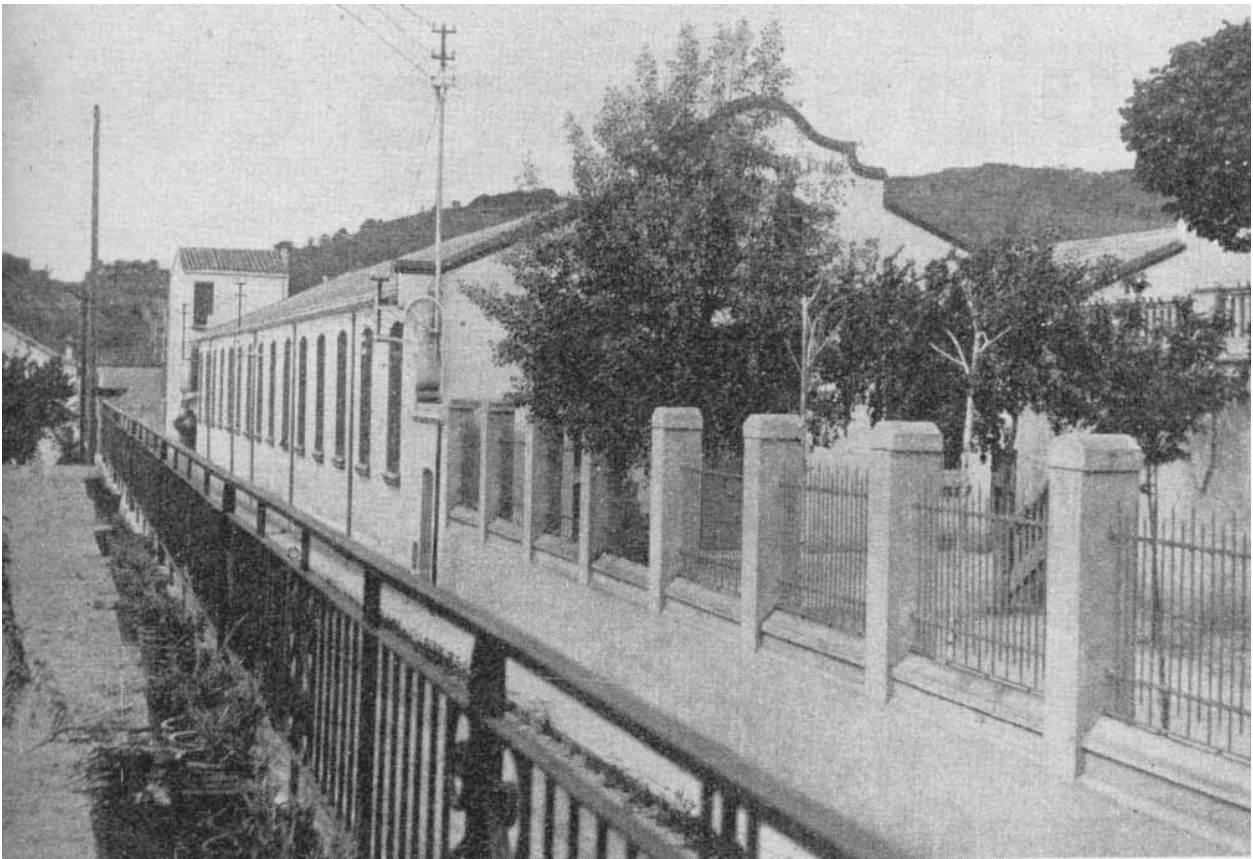
Els quadres 15 i 16 ens deixen veure que el sector del punt continua el seu creixement i si a començaments del segle XX havíem trobat 10 fabricants o l'any 1923 en trobem 23, al cap de dos anys, el 1925 ja en són 40. Creiem que és fruit de l'eufòria del moment, perquè l'any 1936 els fabricants s'han reduït a 28, havent plegat molts dels petits. Tot i haver experimentat aquesta reducció, el sector continua en plena expansió, tal com

indica la contribució, que passa de les 39539 pts. de l'any 1925 a les 59932 pts. del 1936, un augment del 51,5 %.

Per a millor fer-nos càrrec dels tipus d'empreses que hi havia, doneu un cop d'ull als quadres 15 i 16. En el de l'any 1925 veureu com el 70 % de les empreses cotitzaven per sota de les 500 pessetes anuals, que era el nivell mínim que es considerava per a una empresa mitjaneta. Un 25 % correspon a les 10 empreses

que en podríem dir mitjanes, amb cotitzacions per sobre de les 500 pts però que no arriben a les 5000 pts., mentre el 5 % restant queda pels dos grans, Romagosa i Carbonell. Aquest últim aviat es despenja dels grans, quan al cap de pocs anys l'empresa es divideix entre els dos germans.

Com anàvem dient, els quadres de la Matricula ens permeten veure molts detalls de les formes del treball d'aquelles empreses i com

Manufactures Fors SA

Manufactures Fors SA

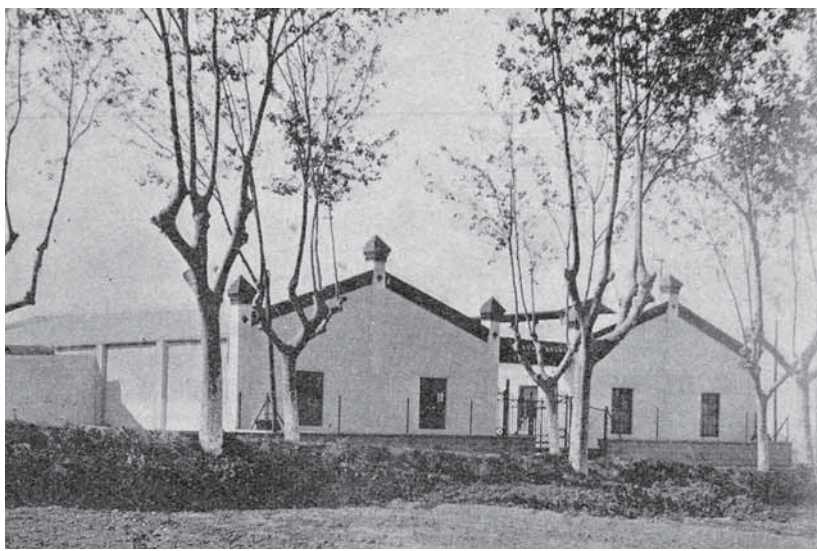
Josep Tenas, Stat en Cta.

s'anaven consolidant. Per exemple, el 1925 encara veiem que són molt poques les empreses que disposen de maquinària auxiliar, qüestió imprescindible per aquells fabricants que pretenen presentar els seus articles al públic amb una mica de cara i ulls. En aquest sentit, el quadre de 1936 ja ens deixa veure que la situació s'ha arreglat i quasi tots ja tenen maquinària auxiliar, constituïda normalment per l'aprest i les maquinetes de confecció.

Una altra prova de la seva consolidació i engrandiment és la contribució, que si el 1925 donava un promig general de 988 pts. per empresa, el 1936 passa a 2140 pts., un augment del 116 %. A partir de 1924 i fins el 1936, la principal empresa canetenca, J. Romagosa, desapareix de la Matricula i no cotitza a l'ajuntament de Canet. Evidentment no es tracta que hagués plegat, sinó que va continuar treballant amb tota normalitat. El

mateix passa amb Carbonell entre el 1934 i el 1936. Suposem que el pagament de la Matricula es devia fer a l'ajuntament de Barcelona on tenien el despatx de vendes. Amb aquesta manca de dades, hem optat per posar les disponibles d'anys coneguts, ja que si no s'hi posava res, valor zero, seria un error que deformaria els valors de conjunt de la indústria canetenca.. Aquests anys en Joan Carbonell Paloma, s'havia

retirat després d'haver estat el pioner de la industrialització del gènere de punt a Canet i el principal fabricant del seu temps. El 1924 posava la fàbrica a disposició dels seus fills en Joan i en Joaquim Carbonell Reverter, quedant la raó social com a Fills de Joan Carbonell Paloma. El 1934 unes desavinences entre els dos germans obligaven a dividir la fàbrica entre els dos, quedant la part de calceteria en mans d'en Joan i la part de roba interior en mans d'en Joaquim. Llàstima que la divisió de l'empresa va portar a aixecar un mur separador en el pati d'entrada, que va deslluir la bella perspectiva del conjunt modernista projectat per Josep Puig i Cadafalch (de fet, potser no val la pena lamentar-se d'actuacions de fa molts anys, quan avui dia veiem l'estat d'abandonament en que es troba aquesta joia del Modernisme, sense que el poder municipal hi faci res per evitar-ho). La part que va quedar en mans d'en Joan era l'edifici central, el despatx i les naus del costat nord, mentre la part d'en Joaquim van ser les naus del costat sud, que van necessitar l'obertura d'una

Vista de les naus de Tints i Merceritzats Victòria

entrada nova pel passeig de la Misericòrdia.

No ens estranyi el canvi de nom que trobem a l'empresa de Francesc X. Serra, canvi que es produeix l'any 1928 amb motiu de la jubilació del seu titular i vendre's la seva part de l'empresa als altres socis, la família Jover. Amb aquest motiu, es constitueix la nova raó social Isidre Jover i Cia., nom que es mantindrà al llarg de quasi seixanta anys amb una trajectòria brillant. Per acabar de fer-nos una idea del conjunt industrial de la vila, a les llistes hi podríem afegir les empreses auxiliars del ram de l'aigua, com els Tints i Merceritzats Victòria,

el tint d'en Tomàs Jover, el d'en Francesc Rovira, el d'en Pere Salat i el d'en Pere Vergés, tots els quals disposaven de bastants treballadors i cotitzaven a nivell d'empresa mitjana.

Tot això ens permet veure que el teixit industrial canetenc estava format per un gran entramat d'empreses, donant com a resultat un conjunt industrial sòlid, dinàmic i ben articulat. A més, es comptava amb el recolzament tècnic que va donar l'Escola de Teixits de Punt, re-inaugurada el 1932 després del parèntesi de la Dictadura i que va contribuir a l'expansió d'aquesta indústria formant un gran planter de tècnics i operaris. Llàstima que al cap de poc temps, tot se'n va anar en orris i del que després va venir, ho deixarem per veus més autoritzades.

JOAN BALLART I CLOS

Bibliografia:

Arxiu Municipal de Canet. Matricula Industrial dels anys 1924 al 1936
Dietari del Dr. Marià Serra.
«El gènere de punt a Catalunya i Mataró» de Montserrat Llonch.
Patronat de Cultura de Mataró
«La Voz del Género de Punto» Maig, 1931

Anunci de Tints i Merceritzats Victòria, de 1931